In beeld

— Marjolein Kloek, Birgit Elands, Matthijs Schouten (Staatsbosbeheer)

Er is grote diversiteit tussen etnische groepen in recreatief gedrag, blijkt uit het vorig jaar verschenen promotieonderzoek 'Colourful green' van Marjolein Kloek, waarvan de resultaten in het Vakblad van september 2015 stonden. Ook zijn er allochtonen met een groot hart voor de natuur, die vaak het groen bezoeken. Zie je dit terug op de websites en in de bladen van Nederlandse natuurorganisaties?

> In Nederland wonen, werken en recreëren mensen van diverse etnische komaf. Het CBS beschouwt iemand als allochtoon als minstens een van de ouders in het buitenland is geboren, waarbij eerste generatie allochtonen zelf ook in het buitenland zijn geboren en tweede generatie allochtonen in Nederland zijn geboren. Volgens het CBS is momenteel 21% van de bevolking allochtoon en 12% van niet-Westerse komaf. Als je bijvoorbeeld op het station van Utrecht om je heen kijkt, zie je inderdaad een kleurrijke en diverse mensenmenigte. Is die kleurrijke diversiteit ook te zien op de websites en in de bladen van natuurorganisaties?

Om die vraag te beantwoorden, hebben we foto's met mensen en/of planten/dieren/groene landschappen geanalyseerd in promotiemateriaal van vier Nederlandse natuurorganisaties: Staatsbosbeheer (Staatsbosbeheer), Natuurmonumenten (NM), Geldersch Landschap en Kasteelen (GLK) en Zuid-Hollands Landschap (ZHL). Geanalyseerd zijn foto's gepubliceerd tussen 2005-2014 in de tijdschriften 'naar*buiten*', 'Puur Natuur', 'Mooi Gelderland' en 'Zuid-Hollands Landschap' en foto's die op de websites van de organisaties stonden in oktober/november 2015. Niet opgenomen zijn advertenties, tekeningen, kaarten, historische foto's en luchtfoto's. Van alle foto's is het type landschap en het aantal (identificeerbare) mensen bepaald. Voor ieder identificeerbaar individu is vervolgens etniciteit ('blank', 'niet-blank'), geslacht, leeftijdscategorie (kind, volwassene, oudere-50+), activiteit en rol (vrijwilliger/medewerker of bezoeker) genoteerd. In totaal zijn 22.974 foto's geanalyseerd, waarvan op 36% personen stonden en op 27% personen waarvan demografische kenmerken te identificeren waren. In totaal ging het om 6.132 foto's met identificeerbare personen en om 13.938 identificeerbare personen op deze foto's (zie tabellen 1 en 2 voor meer details).

Analyse van etniciteit

Foto's gepubliceerd door natuurorganisaties, en met name foto's op websites, laten meestal geen mensen zien (tabel 1). Alleen bij Staatsbosbeheer zijn op bijna de helft van de foto's mensen te zien, bij de andere organisaties is dit slechts op ongeveer een derde van de foto's het geval. Als je mensen op foto's ziet, dan zijn het vooral 'blanken'. Op slechts 6% van de foto's komen een of meerdere 'niet-blanken' voor, en op slechts 2% van de foto's zijn alle identificeerbare mensen 'niet-blank'. Foto's met zowel 'blanken' als 'niet-blanken' tonen vaak grote groepen mensen waarbij er slechts een enkeling 'niet-blank' is, zoals een schoolklas die deelneemt aan een jeugdactiviteit. Op foto's gemaakt in stedelijke omgevingen en parken zie je relatief vaker 'niet-blanken', terwijl je hen erg weinig tegenkomt op close-ups en op foto's met agrarische gebieden of foto's genomen op of bij het water. De verschillen tussen natuurorganisaties zijn klein: ZHL laat iets vaker dan gemiddeld foto's met 'niet-blanken' zien, en NM en GLK iets minder vaak dan gemiddeld. Het aandeel foto's met 'niet-blanken' is ongeveer even groot op websites als in tijdschriften.

Genieten van natuur

foto Staatsbosbeheer

Excursies en bijeenkomsten

foto Peter Maas / Staatsbosbeheer

Van de 13.404 identificeerbare personen op de foto's, is slechts 3,8% 'niet-blank' (tabel 2). Hoewel er geen gegevens bekend zijn over het aantal 'niet-blanke' mensen in Nederland, lijkt dit percentage erg laag gezien het feit dat 21% van de Nederlanders allochtoon is en 12% van niet-westerse komaf. De 'niet-blanken' op de foto's vallen bovendien niet erg op: het gaat hoofdzakelijk om licht-getinte mensen die wat betreft kleding weinig verschillen van 'blanken'. Zo zijn we slechts een enkele vrouw met een hoofddoek tegengekomen op de foto's. Uit het promotiemateriaal komt daarmee een beeld naar voren van natuurbescherming en recreatie in de natuur als activiteiten die bijna alleen door 'blanken' worden uitgevoerd. Bijna tweederde van de getoonde 'niet-blanken' is kind, terwijl dit slechts voor eenderde van de getoonde 'blanken' geldt. Oudere 'niet-blanken' komen amper voor op de foto's. Verder worden 'blanken' verhoudingsgewijs vaker afgebeeld als medewerker/vrijwilliger dan 'niet-blanken'. Voor andere kenmerken, zoals geslacht of activiteit, zijn de verschillen tussen 'blanken' en 'niet-blanken' kleiner of niet bestaand.

Tabel 1: Karakteristieken van de geanalyseerde foto's

	Totaal aantal foto's	Totaal aantal foto's met identificeerbare personen	Foto's met alleen 'blanken' (%)	Foto's met alleen 'niet-blanken' (%)	Foto's met een mix van 'blank' en 'niet-blank' (%)
Totaal	22.974	6.132	93,6	1,9	4,5
Landschap					
Close-up	9.171	1.623	95,7	2,3	2,0
Binnen	1.107	688	94,2	1,5	4,4
Stad/park/tuin	1.077	537	89,9	3,5	6,5
Agrarisch	1.312	310	96,8	1,0	2,3
Gebouw in groene omgeving	2.571	350	91,7	1,1	7,1
Water	1.342	345	95,9	0,6	3,5
Bos en ander groen	6.394	2.279	92,1	1,8	8,1
Medium					
Tijdschrift	10.933	3.677	93,9	1,6	4,5
Website	12.041	2.455	93,1	2,3	4,6
Organisatie					
SBB	4.784	1.926	93,6	2,8	3,6
NM	11.812	2.588	93,9	1,6	4,5
GLK	3.333	809	94,1	0,7	5,2
ZHL	3.045	809	91,7	1,9	6,4

Een 'typisch' beeld

Wat voor soort foto's publiceren de natuurorganisaties ? We onderscheiden zes 'typische' foto's. Dit hebben we gedaan met een zogeheten clusteranalyse (zie tabel 3). Het doel van een clusteranalyse is om groepen (in dit geval: groepen foto's) te onderscheiden waarbij bepaalde kenmerken weinig variëren binnen de groep en juist veel tussen groepen. We hebben daarvoor gezocht naar groepen foto's waarbij er binnen de groepen weinig variatie is in getoond type landschap, soort activiteit, groepsgrootte, aandeel kinderen, aandeel vrouwen, aandeel vrijwilligers/medewerkers en aandeel 'niet-blanken', en waarbij die kenmerken tussen de groepen foto's juist sterk verschillen.

- ***'Genieten van natuur'.*** Dit cluster bestaat uit foto's genomen in het bos en ander groen, waarin bezoekers voornamelijk wandelen, spelen of natuur spotten.
- ***'Even lachen, boswachter!'*** Dit cluster bestaat uit close-ups van poserende mensen, vaak vrijwilligers/medewerkers. Het aandeel kinderen, vrouwen en 'niet-blanken' in dit cluster is laag.
- ***'Jonge natuuronderzoekers'.*** Deze foto's worden gekarakteriseerd door een hoog aandeel kinderen die voornamelijk natuur spotten of spelen. De foto's zijn vaak close-ups of zijn genomen aan de waterkant.

Even lachen, boswachter!

foto Jeroen den Hartog / Staatsbosbeheer

Natuurbeheer in de praktijk

foto Peter Maas / Staatsbosbeheer

Figuur 1: Aandeel van zes 'typische' foto's per natuurorganisatie.

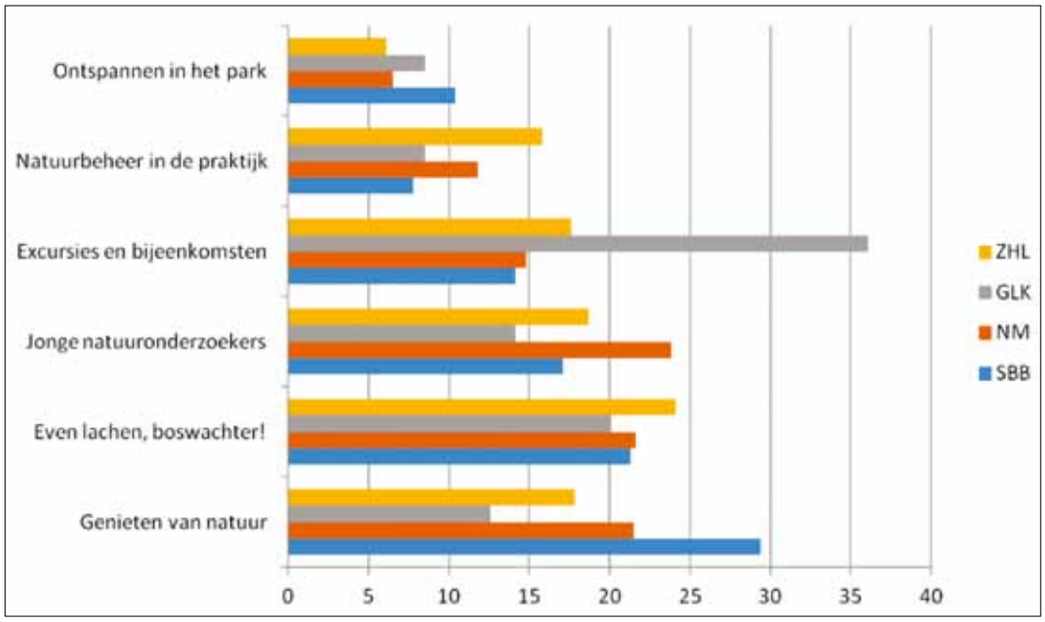

Tabel 2: Karakteristieken van 'blanken' en 'niet-blanken' op foto's van natuurorganisaties (in percentages)

	'Blanken' (N=13,404)	'Niet-blanken' (N=534)
Kinderen	35,9	64,2
Volwassenen	34,5	32,2
Ouderen/50-plus	29,5	3,6
Vrijwilliger/Medewerker	21,6	12,7
Bezoeker	78,4	87,3

- ***'Excursies en bijeenkomsten'.*** Dit cluster heeft de grootste gemiddelde groepsgrootte. De foto's zijn merendeels binnen genomen (bijeenkomsten) en in het bos en ander groen (excursies).
- ***'Natuurbeheer in de praktijk'.*** Het gaat hier om foto's van vrijwilligers/medewerkers druk doende met het beheren van natuur. Deze foto's zijn vaak genomen in het bos en ander groen, en het aandeel vrouwen en kinderen op deze foto's is laag.
- ***'Ontspannen in het park'.*** De meeste foto's in dit laatste en kleinste cluster zijn genomen in stad/tuin/park. Veel mensen op deze foto's poseren, maar ook andere activiteiten komen op deze foto's voor zoals spelen, picknicken/barbecueën/voedsel verzamelen en zitten/ontspannen. Op deze foto's een relatief groot aandeel vrouwen en 'niet-blanken'.

Natuurorganisaties verschillen sterk in de mate waarin ze de zes 'typische' foto's publiceren (zie figuur 1). GLK springt eruit met een relatief groot aandeel 'Excursies en bijeenkomsten'. Dit zijn vaak foto's van activiteiten voor begunstigers. Staatsbosbeheer toont relatief veel foto's van 'Genieten in de natuur' en 'Ontspannen in het park'. NM profileert zich met foto's van 'Jonge natuuronderzoekers'. ZHL toont relatief veel 'Even lachen, boswachter' en 'Natuurbeheer in de praktijk'-foto's.
Het valt op dat foto's met alleen 'niet-blanken' relatief vaak vallen in het cluster 'Ontspannen in het park'. Foto's met zowel 'blanken' als 'niet-blanken' zijn vaak foto's van 'Excursies en

Jonge natuuronderzoekers

Ontspannen in het park

foto Jeroen den Hartog / Staatsbosbeheer bron Marjolein Kloek

Tabel 3: Karakteristieken van zes 'typische' foto's.

Cluster	Aantal foto's	Belangrijkste landschapstype(s)[1]	Belangrijkste activiteit(en)[2]	Groeps-grootte[3]	Aandeel kinderen[4]	Aandeel vrijwilligers/ Medewerkers[4]	Aandeel vrouwen[4]	Aandeel 'niet-blanken'[4]
Genieten van natuur	1.369	Bos en ander groen (100%)	Wandelen (27%) Spelen (23%) Natuur spotten (20%)	0,12	0,52	0,03	0,47	0,04
Even lachen, boswachter!	1.326	Close-up (63%)	Poseren (96%)	0,05	0,04	0,70	0,26	0,01
Jonge natuuronderzoekers	1.211	Close-up (45%) Water (20%)	Natuur spotten (37%) Spelen (25%)	0,11	0,62	0,02	0,48	0,03
Excursies en bijeenkomsten	1.088	Binnen (31%) Bos en ander groen (30%)	Overig (100%)	0,20	0,23	0,12	0,39	0,04
Natuurbeheer in de praktijk	653	Bos en ander groen (61%)	Natuur beschermen (77%)	0,10	0,17	0,99	0,25	0,03
Ontspannen in het park	487	Stad/park/tuin (67%)	Poseren (56%)	0,10	0,51	0,06	0,63	0,06

1 Tussen haakjes het aandeel van foto's met dit landschapstype in het totale cluster (in percentages).
2 Tussen haakjes het aandeel van foto's met deze activiteit in het totale cluster (in percentages).
3 Groepsgrootte is weergegeven als ratio, waarbij de maximale groepsgrootte is beperkt tot 30 personen. Een groepsgrootte van 1,00 betekent dat de gemiddelde groep bestaat uit 30 personen, een groepsgrootte van 0,03 betekent dat er gemiddeld een individu op de foto's in het desbetreffende cluster staat.
4 Het aandeel kinderen, vrijwilligers/medewerkers, vrouwen en niet-blanken is weergegeven als ratio. Een ratio van 1,00 betekent dat gemiddeld alle individuen op de foto's in het cluster behoren tot de desbetreffende groep, een ratio van 0,00 betekent dat gemiddeld geen enkele individu op de foto's behoort tot de desbetreffende groep.

bijeenkomsten' en van 'Genieten in de natuur'. Er zijn relatief weinig foto's met 'niet-blanken' in het cluster 'Even lachen, boswachter'.

Buitenbeentje

Uit het promotiemateriaal van natuurorganisaties komt een beeld naar voren van recreatie in de natuur en natuurbescherming als activiteiten die bijna alleen door 'blanken' worden uitgevoerd. Slechts 3,8% van de individuen op de foto's in tijdschriften en op de websites van natuurorganisaties is 'niet-blank'. Dit kan van invloed zijn op de deelname van allochtonen aan recreatie in de natuur en natuurbescherming. Zo gaven in eerder onderzoek allochtone jongvolwassenen die vaak in de natuur kwamen aan dat ze zich soms 'een buitenbeentje' voelden, meer dan hun autochtone tegenhangers dat deden. Het huidige promotiemateriaal van natuurorganisaties zou dat gevoel kunnen versterken. Beeldmateriaal kan namelijk krachtig werken om een bepaalde visie op de werkelijkheid neer te zetten, zoals alleen al blijkt uit het belang van beeldmateriaal in marketing. Als mensen zich kunnen identificeren met getoonde personen in tijdschriften, websites en andere media, is de kans groter dat ze het getoonde product, in dit geval natuur en natuurbescherming, positief waarderen. We gaan er trouwens niet van uit dat natuurorganisaties bewust een dergelijk beeld neerzetten, maar eerder dat er weinig oog is voor etniciteit. Te meer omdat het overgrote deel van de boswachters en stafmedewerkers zelf autochtoon is, waardoor de gevoeligheid voor etnische diversiteit wellicht niet hoog is. Bovendien is er wellicht weinig beschikking over foto's met meer etnische diversiteit, ook omdat diverse natuurgebieden relatief minder bezocht worden door allochtonen dan door autochtonen.

Dit brengt ons bij de bredere vraag: hoe kunnen natuurorganisaties omgaan met etnische diversiteit in hun communicatie? Het is een beladen thema. Kijk alleen al naar de heftige reacties destijds op het Smulbosinitiatief van Stichting wAarde en GLK. Vanwege die gevoeligheid zou je kunnen denken: we laten dit thema rusten. Bovendien beheren we natuur toch voor iedereen in Nederland, waarom dan specifieke acties ondernemen om speciale groepen te bereiken? Echter, net als dat kinderen een belangrijke doelgroep zijn voor de meeste natuurorganisaties, wat af te lezen was uit de hoeveelheid foto's met kinderen, zouden etnische groepen ook een belangrijke doelgroep kunnen zijn. Een focus op kinderen vinden veel volwassenen belangrijk omdat kinderen de toekomstige natuurbeschermers zijn, en tevens vanwege de gezondheid van het kind. Dergelijke argumenten kunnen ook opgaan voor allochtonen. Zo is bekend uit onderzoek dat sommige groepen allochtonen extra gevoelig zijn voor obesitas en diabetes. Natuur en fysieke beweging kunnen een positieve rol spelen voor de gezondheid van deze mensen. Ook vanuit het oogpunt van integratie kunnen allochtonen een belangrijke doelgroep zijn. Het is dan wel belangrijk dat afbeeldingen de etnische diversiteit in Nederland goed representeren, met alle bijbehorende gelaatskleuren, kledingstijlen en activiteiten. Natuurorganisaties kunnen ook gebruik maken van stijliconen die in bepaalde etnische groepen worden bewonderd. Het is goed om op te merken dat het thema etnische diversiteit natuurlijk verder reikt dan alleen communicatie. Wij hopen dat dit onderzoek helpt dit thema verder op de agenda te zetten.<

Marjolein Kloek, marjolein.kloek@gmail.com